

Bình sản kinh tế – Tư tưởng nhân bản của Lý Đông A

1. Một tầm nhìn vượt thời đại

Vào giữa thế kỷ XX, khi thế giới chia rẽ giữa chủ nghĩa tư bản và cộng sản, Lý Đông A – nhà tư tưởng lớn của Việt Nam – đã đưa ra một con đường thứ ba: Bình Sản Kinh Tế (*Equitable Economy*).

Ông không cổ vũ chia đều tài sản, cũng không tôn thờ cạnh tranh tư bản, mà đề xuất một xã hội bình đẳng cơ hội, nghĩa vụ và quyền lợi, nơi con người là trung tâm của mọi hoạt động kinh tế.

2. Kinh tế vì con người, không vì lòng tham

Theo Lý Đông A, nền kinh tế phải dựa trên nhu yếu tự nhiên của con người chứ không phải dục vọng vô độ.

Khi kinh tế bị chi phối bởi lòng tham, xã hội sẽ rơi vào bất công, áp bức và khủng hoảng tinh thần. Ông gọi đó là “Kinh tế Phi Nhân” – một nền kinh tế mất gốc đạo lý.

Ngược lại, *Bình Sản Kinh Tế* hướng đến Kinh tế Nhân Bản, nơi vật chất chỉ là phương tiện để nuôi dưỡng trí tuệ, đạo đức và hạnh phúc chung.

3. Tam phân và Tứ công – Cấu trúc tổ chức xã hội Duy Dân

Lý Đông A cho rằng xã hội muốn phát triển bền vững phải được tổ chức theo Tam Phân và Tứ Công:

Tam Phân

Là ba hệ thống vận hành song song để điều hòa cơ hội – nghĩa vụ – quyền lợi:

- **Phân Công:** Phân chia công việc và trách nhiệm theo năng lực và nhân tính.
- **Phân Lợi:** Phân phối kết quả và lợi ích một cách công bằng.
- **Phân Mệnh:** Phân định vị trí, nghĩa vụ, và cơ hội phát triển phù hợp với cương thường và đạo lý.

Ba nguyên tắc này giúp tránh tình trạng tranh giành quyền lực, đồng thời tạo ra một xã hội tự điều tiết, trong đó mọi người đều có vai trò và phẩm giá riêng.

Tứ Công

Bốn nền tảng kinh tế mà quốc gia phải xây dựng để đạt được Bình Sản Kinh Tế:

a. Công Bản – *Public Ownership of Natural Resources*

Tất cả tài nguyên quốc gia thuộc về toàn dân, không thuộc riêng cá nhân hay giai cấp nào.

Quyền tư hữu vẫn được tôn trọng, nhưng những tài sản vượt quá mức “bình” phải được điều chỉnh bằng chính sách công.

Mục tiêu là bảo đảm bình đẳng về tư nguyên, chứ không triệt tiêu sở hữu cá nhân.

b. Công Lao – *Shared Labor and Equal Opportunity*

Lao động và nhân lực được xem là tài sản chung của xã hội.

Quốc gia phải bảo đảm tự do và bình đẳng về cơ hội cho mọi hình thức lao động – trí óc hay chân tay.

Mọi người, từ nghệ sĩ đến công nhân, đều bình đẳng trước pháp luật và trong cơ hội lập nghiệp.

c. Công Phối – *Equitable Distribution System*

Việc phân phối của cải và hàng hóa phải dựa trên trí tuệ điều phối của quốc gia, lấy gia đình chứ không phải cá nhân làm đơn vị cơ bản của phân phối.

Điều này giúp duy trì tính nhân bản và sự ổn định xã hội.

d. Công Độ – *Public Finance and Regulation*

Bao gồm ba phần:

- Tài chính chế độ: Tư nguyên của quốc gia dựa trên công sản kinh doanh quốc gia hay của địa phương tự trị, và thuế đánh vào hàng xa xỉ hoặc các công ty sản xuất lớn.
- Thương nghiệp chế độ: Nhà nước đóng vai trò môi giới và trọng tài, điều hòa thương mại trong – ngoài nước (chế độ kinh ký) để tránh lũng đoạn giá cả và bảo vệ người tiêu dùng (tránh vai trò trung gian).
- Lương bổng chính sách: thiết lập mức lương cơ bản công bằng dựa trên giá sinh hoạt, nhu cầu gia đình, giáo dục và y tế, nhằm bảo đảm đời sống tối thiểu và nhân phẩm cho người lao động.

4. Ba trụ cột của đời sống xã hội

Xã hội, theo Lý Đông A, phải được phát triển đồng thời trên ba mặt:

- Tâm – đời sống tinh thần → Giáo dục
- Sinh – đời sống sinh tồn → Hôn nhân và Gia đình
- Vật – đời sống vật chất → Kinh tế

Khi ba lĩnh vực này phát triển hài hòa, giúp xã hội dễ đạt được Bình – Trinh – Hòa: Bình (bình đẳng kinh tế), Trinh (đạo lý gia đình), Hòa (đoàn kết xã hội).

5. Con người là gốc của chính trị

Với Lý Đông A, chính trị không phải là giành quyền lực, mà là tổ chức và điều lý nhân tính.

Giáo dục là khởi điểm và cũng là mục tiêu cuối cùng của chính trị.

Một xã hội chỉ thật sự tiến bộ khi con người được giáo dưỡng toàn diện – trí tuệ, đạo đức và nhân cách.

6. Thông điệp cho thế kỷ 21

Gần một thế kỷ sau, tư tưởng của Lý Đông A vẫn còn nguyên giá trị.

Trong thời đại mà vật chất và công nghệ đang lấn át đạo lý, *Bình Sản Kinh Tế* nhắc chúng ta rằng:

Phát triển kinh tế phải phục vụ con người, không thể bắt con người phục vụ kinh tế. Đó không chỉ là một mô hình kinh tế, mà là một triết lý nhân sinh, nơi tự do đi cùng trách nhiệm, và thịnh vượng đi cùng nhân đạo.

01/11/2025

Tạ Dzu

(Với sự hỗ trợ của ChatGPT về trình bày và dịch thuật. Nhiều từ, cụm từ Lý Đông A sử dụng có thể chưa được dịch chính xác vì không có từ tương đương trong tiếng Anh).

Equitable Economy – The humanistic vision of Lý Đông A

1. A vision ahead of its time

In the mid-20th century, Lý Đông A, a Vietnamese thinker, proposed a *third way* between capitalism and communism: the Equitable Economy.

It promotes equality of opportunity, duty, and rights, making human dignity—not profit—the foundation of all economics.

2. An economy for humanity, not for greed

For Lý Đông A, the economy should be built upon natural human needs, not endless desires.

A greed-driven economy becomes *inhuman*, leading to inequality and moral decay.

The *Equitable Economy* restores balance by aligning material progress with wisdom, ethics, and shared happiness.

3. The “Three Divisions and Four Commons” – Structure of a Human-Centered Economy

The Three Divisions (Tam Phân):

- Division of Work (Phân Công): fair assignment of responsibility and function.
- Division of Benefit (Phân Lợi): fair distribution of results and rewards.
- Division of Destiny (Phân Mệnh): moral alignment of each person’s role within society.

Together, they maintain order without power struggles, creating harmony between individual purpose and social balance.

The Four Commons (Tứ Công):

- a. Common Property (Công Bản):
All natural resources belong to the nation collectively.
Private ownership is allowed but limited by fairness—ensuring equal access to essential assets.
- b. Common Labor (Công Lao):
Labor and human talent are shared social assets.
The state guarantees equal opportunity for all forms of work—manual or intellectual—under fair legal protection.
- c. Common Distribution (Công Phối):
Goods and wealth are distributed under state coordination, based on the family unit, not isolated individuals.
- d. Common Finance (Công Độ):
Public finance includes:
 - The nation's resources are based on national or local business assets, and taxes on luxury goods or large manufacturing companies (Fiscal policy based on national assets and selective taxation);
 - Trade regulation with the state acting as a mediator to prevent market manipulation;

- Wage policy ensuring fair compensation tied to living standards and family well-being.

4. The three pillars of social life

Lý Đông A identified three essential dimensions of life:

Mind (Education), Life (Family), and Matter (Economy).

Only when these grow in balance can a society achieve Equality (Bình), Integrity (Trinh), and Harmony (Hòa).

5. Humanity as the root of politics

Politics, to him, is the organization of human nature.

Education is both the foundation and the purpose of political life.

A truly advanced society is one where citizens are nurtured in intellect, morality, and compassion.

6. A message for the 21st century

Decades later, Lý Đông A's vision feels more relevant than ever:

Economy must serve humanity—not the other way around.

His *Equitable Economy* is not merely an economic model; it is a moral compass, guiding societies toward freedom with justice, and prosperity with humanity.

November 1st, 2025

Tạ Dzu

(With the support of ChatGPT for presentation and translation. Many of the terms and expressions used by Lý Đông A may not have been translated accurately, as there are no exact English equivalents).